

Nederlandstalige Vrouwenraad
Middaglijnstraat 10
1210 Brussel

www.vrouwenraad.be

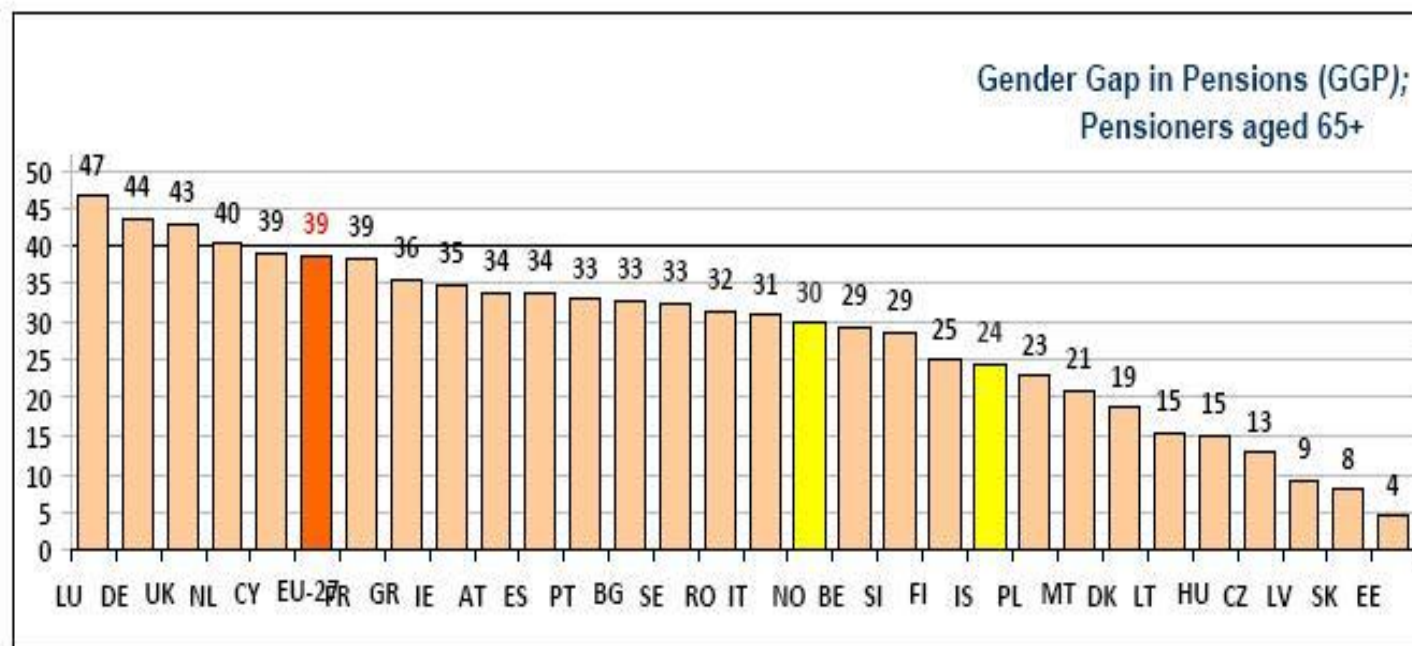
nvr@amazone.be

info@vrouwenraad.be

Uitgangspunten

- Pensioenkloof v/m = resultaat van loo(n)baankloof en zorgkloof
- Kloven = maatschappelijk probleem
 - Overstijgt individueel niveau
 - Resultaat van impliciete discriminaties
 - (besparings)maatregelen overheid: sociale zekerheid, fiscaliteit, tewerkstelling, combinatie werk en gezin
 - geen volledig individuele rechten; afgeleide en eigen niet-ontvangen rechten

Pensioenkloof v/m EU 2009

Source: own estimation from EU-SILC 2010. Note: Estimates for CY and IE are based on 2009 data.

Maatregelen voor een betere pensioenbescherming

- Echtscheidingspensioen jaren '70, overlevingspensioen voor mannen 1984
- Aanpassing aan de levensduurte
- Invoering minimumrecht per loopbaanjaar 1996
- Generatiepact 2005:
 - Aanpassing aan welvaartspeil - welvaartsbonus
 - Versoepeling toegang minimumpensioen
 - Verhoging minimumrecht per loopbaanjaar
- Vier conferenties Vrouw en pensioen 2006-2007

Maatregelen voor een betere pensioenbescherming

- Regeerakkoord 2011: inkomens gepensioneerden optrekken en hen beter informeren
- Regeerakkoord 2014
 - Armoedebestrijding bij gepensioneerden en verbetering van de minimumbescherming
 - Democratisering van de aanvullende pensioenen
 - Transparante informatie aan (toekomstig) gepensioneerden

Afremmingen van de pensioenuitgaven

- Doorbreking loongrens voor bijdragen, bevrozing plafond pensioenbedrag, geen welvaartsaanpassingen voor hoogste pensioenen, aanvullende pensioenen via kapitalisatie, Zilverfonds
- Hervorming van de pensioenleeftijd en -berekening
 - Flexibele pensioenleeftijd, ongelijke wettelijke pensioenleeftijd en ongelijke berekening m/v 1990
 - Gelijke wettelijke pensioenleeftijd en berekening m/v 1996-1997
 - Budgettaire impact voor de staat, werkneemsters en werknemers 1997-2050
- Generatiepact 2005: maatregelen actief ouder worden

Afremmingen van de pensioenuitgaven

- Regeerakkoord van december 2011 en wet van 28 december 2011 houdende diverse bepalingen
 - Verhoging effectieve leeftijd om vervroegd op pensioen te gaan
 - Berekening: werk meer laten doorwegen t.o.v. periodes inactiviteit
 - Budgettaire impact voor de staat, werkneemsters en werknemers
- Regeerakkoord van 9 oktober 2014: financiële en sociale duurzaamheid

Hervorming pensioenleeftijd en - berekening 1990 en 1996-2007

■ Wet 20 juli 1990 flexibele pensioenleeftijd

- Flexibele leeftijd m/v tussen 60-65 jaar; ongelijke wettelijke pensioenleeftijd v/m: 60 en 65 jaar en verschillende berekeningswijze: in 40sten voor vrouwen en in 45sten voor mannen
- Financieel verlies voor vrouwen
 - Indien ze een vervangingsinkomen (werkloosheid, brugpensioen, invaliditeit) op hun 60ste ontvangen stopt het voor hen, verplicht op pensioen (lager bedrag dan vervangingsinkomen);
 - Vrouwen die op 60 nog beroepsactief zijn kunnen blijven werken tot 65 maar bij ontslag of invaliditeit: verplicht op pensioen.
- Winst voor mannen
 - Kunnen vervangingsinkomen blijven genieten tussen 60 en 65 jaar.
 - Schrapping van verminderingscoëfficiënt van 5% per jaar vervroeging (60-65 jaar) is cadeau.

Hervorming pensioenleeftijd en - berekening 1996-2007

- Wet van 19 juni 1996 tot interpretatie van de wet van 20 juli 1990 tot instelling van een flexibele pensioenleeftijd voor werknemers en tot aanpassing van de werknemerspensioenen aan de evolutie van het algemeen welzijn

Hervorming pensioenleeftijd en -berekening 1996-2007

- Wet 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels en KB 23 december 1996
 - Geleidelijke invoering van een gelijke wettelijke pensioenleeftijd op 65 jaar en gelijke berekeningsbreuk (45sten) v/m met overgangperiode 1997-2009
 - Pensioenleeftijd blijft flexibel vanaf 60 tot 65 indien loopbaanvoorwaarde vervuld is (20 kalenderjaren 1997 en geleidelijk tot 35 vanaf 2005)
 - Invoering van minimumrecht per loopbaanjaar om de feitelijke ongelijkheden in het verleden v/m op arbeidsrechtelijk vlak zo min mogelijk te laten doorwerken mits voorwaarden: minstens halftijds gewerkt hebben, minimaal 15 loopbaanjaren, pensioenbedrag mag niet hoger zijn dan 35.000 BEF
 - Ter vervanging van de herwaarderingscoëfficiënt die over periode 9 jaar wordt afgebouwd en vooral ten goede kwam aan personen met hoge lonen

Hervorming pensioenleeftijd en - berekening 1996-2007

- Tweejaarlijks verhoging loongrens en koppeling van het minimum recht per loopbaanjaar aan de evolutie van het minimumloon
- Vervroegd pensioen voor vrouwen en mannen vanaf 60 jaar mits voldoen aan loopbaanvoorwaarden: van 20 jaar in 1997 naar 35 jaar in 2005

Hervorming pensioenleeftijd en - berekening 1996-2007

■ Invloed op pensioengedrag van vrouwen

- 1/4de van nieuw gepensioneerde vrouwen voldoet niet aan loopbaanvoorwaarde van 20 kalenderjaren:
 - vooral gehuwde vrouw met korte loopbaan die stopte met werken voor kinderopvang en niet meer in SZ zit; moet op 60 jaar pensionering uitstellen
- Vrouw met vervangingsinkomen die niet kan kiezen: degenen die voor 60 jaar brugpensioen genieten moeten pensioen uitstellen
- Vrouw met vervangingsinkomen die kan kiezen omdat ze voldoet aan loopbaanvoorwaarde: keuze hangt af van uitkeringsbedrag in de verschillende stelsels, bv.:

Hervorming pensioenleeftijd en -berekening 1996-2007

- werkloosheidsuitkering is doorgaans voordeliger dan pensioenbedrag, behalve voor vrijwillige deeltijdse tewerkgestelden
- invaliditeitsuitkering is meestal hoger

■ Budgettaire impact voor de staat

- Schatting Rijksdienst voor Pensioenen 1996: vermindering pensioenuitgaven met 26,6 miljard BEF/jaar (659.396,78 euro)
- Schatting Federaal Planbureau 1997: 16,3 miljard BEF (404.066,45 euro) in 2007 (werknemersregeling)

Hervorming pensioenleeftijd en - berekening 1996-2007

Budgettaire impact voor de staat

Advies nr. 15 Raad Gelijke Kansen Mannen en Vrouwen 1997

Maatregel	Besparing tegen 2009
Verhoging pensioenleeftijd en berekening in -45sten	24 miljard BEF/ 594.944,46 euro
Progressieve afbouw herwaarderingscoëfficiënt	10,2 miljard BEF/ 247.893,52 euro
Geplafonneerd minimumjaarrecht voor degenen met een loopbaan van minstens 15 jaar	7,6 miljard BEF/ 188.399,08 euro
Totaal	41,8 miljard BEF/ 1.036.194,93 euro

Hervorming pensioenleeftijd en - berekening 1996-2007

Financieel verlies voor vrouwen en mannen

Advies nr. 15 Raad Gelijke Kansen Mannen en Vrouwen 1997

Maatregel	Verlies of winst v/m tegen 2005
Verhoging pensioenleeftijd en berekening in -45sten	verlies V: 17,7 miljard BEF/438.771,54 euro
Progressieve afbouw herwaarderingscoëfficiënt	verlies V-M: 7,1 miljard BEF/176.004,40 euro M: 5,6 miljard BEF/138.820,37 euro V: 1,48 miljard BEF/36.688,24 euro
Geplafonneerd minimumjaarrecht voor degenen met een loopbaan van minstens 15 jaar	winst M: 1,8 miljard BEF/44.620,83 euro V: 3,2 miljard BEF/79.325,93 euro
Totaal	verlies V: 396.133,85 euro verlies M: 94.199,44 euro

Generatiepact 2005

- Cumul overlevingspensioen met toegelaten arbeid wordt begrensd tot een totaalinkomen (26.200 euro/jaar, verhoogd met 3.710,80 euro per kind ten laste): te lage grens hypothekeert eigen rechten van vooral weduwe
- Maatregelen vooral in voordeel van oudere mannen:
 - Pensioenbonus voor extra pensioenrechten voor wie na 60 jaar blijft werken (ruim 84% van de vrouwen haalt geen loopbaan van 40 jaar)
- Maatregelen vooral in voordeel van oudere vrouwen:
 - Voor de berekening van het minimumpensioen wordt rekening gehouden met deeltijds gewerkte jaren
 - 15 miljoen euro voor maatregelen ter verbetering van pensioenen werknemers met atypische loopbaan

Generatiepact - pensioenbonus

Jaar	Aantal mannen		Bedrag pensioen		Bedrag bonus	
	Rust	Overleving	Rust	Overleving	Rust	Overleving
2008	6.239	16	8.033.390,18	7.823,03	372.537,30	647,87
2009	12.710	37	18.726.632,52	24.328,22	1.019.284,41	1.323,26
2010	20.409	69	30.323.791,47	42.768,36	1.942.362,38	3.01,36
2011	28.520	130	43.118.317,65	76.631,97	3.052.2867,26	7.030,75
2012	38.544	191	59.632.164,78	109.362,63	4.502.889,49	10.880,69
2013	50.265	288	80.603.083,07	156.635,98	6.367.961,87	19.212,19

Jaar	Aantal vrouwen		Bedrag pensioen		Bedrag bonus	
	Rust	Overleving	Rust	Overleving	Rust	Overleving
2008	3.539	98	2.919.396,03	314.529,62	170.811,95	4.578,78
2009	7.364	305	6.547.069,13	915.638,11	464.408,17	17.731,30
2010	9.798	544	9.18.404,21	1.420.059,27	705.867,08	37.605,58
2011	14.767	866	13.843.328,16	2.272.700,92	1.245.494,08	65.844,08
2012	20.370	1.273	20.370.884,88	3.389.238,22	2.000.477,88	104.405,41
2013	29.274	1.828	29.384.022,04	4.902.722,08	3.031.571,71	164.598,98

Regeerakkoord 2011 en wet 28/12/2011

- Verhoging effectieve leeftijd om op vervroegd pensioen te gaan

Datum	Minimumleeftijd	Loopbaanvoorwaarde	Uitzonderingen lange loopbanen
2012	60 jaar	35 jaar	/
2013	60,5 jaar	38 jaar	60 jaar, indien 40 jaar loopbaan
2014	61 jaar	39 jaar	60 jaar, indien 40 jaar loopbaan
2015	61,5 jaar	40 jaar	60 jaar, indien 41 jaar loopbaan
2016	62 jaar	40 jaar	60 jaar, indien 42 jaar loopbaan 61 jaar, indien 41 jaar loopbaan

Regeerakkoord 2011 – overlevingspensioenen

- De beperking van de overlevingspensioenen
- Wet van 5 mei 2014 tot wijziging van het rustpensioen en het overlevingspensioen en tot invoering van een overgangsuitkering in de pensioenregeling voor werknemers
 - Omvorming naar twee regelingen/uitkeringen:
 - Het overlevingspensioen (blijft cumuleerbaar met het eigen rustpensioen)
 - De overgangsuitkering (op aanvraag)
 - Leeftijdscriterium is bepalend: langstlevende die de vereiste leeftijd voor het overlevingspensioen niet bereikt heeft, zal een overgangsuitkering ontvangen
 - Geleidelijke optrekking minimumleeftijd van 45 naar 50 jaar in 2025
 - Overgangsuitkering:
 - Gedurende 24 maanden bij kind ten laste, 12 maanden zonder kind ten laste
 - Na minstens 1 jaar huwelijk of wettelijk samenwonen
 - Daarna automatisch recht op werkloosheidsuitkering

Regeerakkoord 2011 – budgettaire impact staat en gepensioneerde werknemers v/m

■ Analyse Planbureau macro-budgettair:

- Stijging activiteitsgraad v/m tussen 2017 en 2060 met 4,5% en 4,0% naar 6,9 en 5,5%
- Stijging tewerkstellingsgraad v/m tussen 2017 en 2060 met 3,2% en 3,1% naar 6,2% en 5,0%
- Besparingsopbrengst pensioenhervorming:
 - 1,1% van de uitgaven in 2020; aantal gepensioneerden is dan 1,2% lager maar gemiddeld pensioenbedrag neemt toe met 0,1%
 - In 2060: besparing met 1,3% op de aantallen wordt voor 1,0% gecompenseerd door hoger pensioenuitkering; uitgaven zouden 0,3% lager zijn dan in scenario zonder hervorming

Regeerakkoord 2011 – budgettaire impact staat en gepensioneerde werknemers v/m

- Pensioengedrag vrouwen door maatregel vervroegd pensioen: gemiddeld kortere loopbanen dan mannen; vrouwen stellen pensionering uit met 5 maanden en mannen met drie maanden
- Uitstelgedrag leidt tot gemiddeld hoger pensioenbedrag

■ Analyse Planbureau micro-economisch:

- Impact degressiviteit werkloosheidsuitkering op armoederisico en pensioenbedrag
 - Verhoging armoederisicograad: meer uitgesproken voor mannen: in 2014 M: 40% en V: 34%

Regeerakkoord 2011 – budgettaire impact staat en gepensioneerde werknemers v/m

- In 2060 M: 55% en V: 40%
- Werklozen met gezinslast en alleenstaande werklozen worden het meest getroffen (meer mannen)
- Planbureau houdt geen rekening met degressiviteitsmaatregelen uit verleden: grotendeels van toepassing op werklozen zonder gezinslast – voornamelijk vrouwen
- Impact op gemiddeld pensioenbedrag: eerder beperkt maar wel iets hoger voor mannen dan voor vrouwen

Regeerakkoord 2014 -Pensioenhervorming

- Rapport van de expertengroep voor de hervorming van de pensioenen 2020-2040 als wetenschappelijke basis
- Korte en middellange termijn: uitstellen pensionering
 - 1. Vervroegd pensioen:
 - In 2015 en 2016: het reeds voorziene groeitraject voor leeftijds-en loopbaanvoorwaarden voor vervroegd pensioen blijft behouden + stijging loopbaanvoorwaarde naar 41 jaar in 2017 en 42 jaar in 2019. De leeftijd voor vervroegd pensioen wordt opgetrokken naar 62,5 jaar in 2017 en naar 63 jaar in 2018.

Regeerakkoord 2014 – vervroegd pensioen

Datum	Minimumleeftijd	Loopbaanvoorwaarde	Uitzondering lange loopbaan
2014	61 jaar	39 loopbaanjaren	60 jaar, 40 loopbaan
2015	61,5 jaar	40 loopbaanjaren	60 jaar, 41 loopbaan
2016	62 jaar	40 loopbaanjaren	60 jaar, 42 loopbaan / 61 jaar 41 loopbaan
2017	62,6 jaar	41 loopbaanjaren	60 jaar, 43 loopbaan / 61 jaar, 42 loopbaan
2018	63 jaar	41 loopbaanjaren	60 jaar, 43 loopbaan / 61 jaar, 42 loopbaan
2019	63 jaar	42 loopbaanjaren	60 jaar, 44 loopbaan / 61 jaar, 43 loopbaan

Regeerakkoord 2014 -Pensioenhervorming

- Vrouwen voldoen gemiddeld veel minder aan de voorwaarden om vervroegd met pensioen te gaan dan mannen omwille van minder opgebouwde rechten/onderbroken beroepsloopbanen.
 - Drie op vier vrouwen en een op vier mannen komen niet aan een loopbaan van 42 jaar (gelijkgestelde periodes meegerekend); acht op tien vrouwen en vier op tien mannen komen niet aan een loopbaan van 44 jaar.
- 2. Wettelijk pensioen: verhoging leeftijd naar 66 jaar in 2025 en 67 in 2030
 - 3. Verdere hervorming overlevingspensioen: vanaf 2025 optrekking leeftijd naar 55 jaar met een jaar per kalenderjaar.

Regeerakkoord 2014 -Pensioenhervorming

- Na periode overgangsuitkering (combineerbaar met loon of andere uitkering): automatisch recht op werkloosheidsuitkering
 - doorgaans lager dan het bedrag van de overgangsuitkering
 - Is eerste stap in richting individuele rechten maar berekening nog steeds als afgeleid recht op basis loopbaan overleden echtgenoot/partner.
 - Wat is het effect op het inkomen van de overblijvende partner, zeker wanneer die in de werkloosheid terecht komt en niet snel een volwaardige job vindt? Deze uitkering zal wellicht lager zijn dan het bedrag van het overlevingspensioen.
-
- Lange termijn: automatische aanpassingsmechanismen

Regeerakkoord 2014 -Pensioenhervorming

- Pensioenberekening: ten laatste in 2030 puntensysteem
 - men verzamelt meer punten naar gelang men langer werkt en naar gelang de hoogte van het loon
 - = loskoppeling van eigen bijdragen
 - Zal de pensioenkloof v/m verkleinen, hetzelfde blijven of toenemen wanneer men de berekening via het puntensysteem vergelijkt met de huidige berekening?

- Zware beroepen:
 - sociale partners bepalen op interprofessioneel niveau een maximum aantal beroepen dat in aanmerking komt als zwaar beroep: **graag genderimpactanalyse!**

Regeerakkoord 2014 -Pensioenhervorming

- Aandeel gewerkte periodes in loopbaan uitbreiden
- Daarom evaluatie van loonplafonds voor de in aanmerkingname voor het pensioen van gewerkte en niet-gewerkte periodes

Regeerakkoord 2014 -Pensioenhervorming

- Harmonisering gelijkstellingen verschillende pensioenstelsels in functie van al dan niet vrijwillig karakter en meerwaarde van periodes die door gelijkstelling gedekt worden
 - **Andere berekening?**
- Volledig gelijkgesteld aan laatstverdiende loon:
 - ziekte, invaliditeit, arbeidsongeschiktheid, arbeidsongeval, beroepsziekte en moederschapsrust
 - **Wat met:** periodes van werkloosheid, deeltijdse arbeid met behoud van rechten (en samendrukking), voltijds tijdskrediet? En vaderschapsverlof, werkverwijdering als gevolg van zwangerschap, borstvoedingspauzes, vaderschapsrust en meemoederschapsrust bij hospitalisatie of overlijden van de moeder, adoptieverlof, pleegzorgverlof, verlof om dwingende redenen, klein verlet,...

Regeerakkoord 2014 -Pensioenhervorming

- Gemotiveerd tijdskrediet en loopbaanonderbreking en thematische verloven
- De gelijkstelling en het recht voor het gemotiveerd tijdskrediet wordt uitgebreid met maximum 12 maanden als het opgenomen wordt voor de volgende motieven:
 - om te zorgen voor kind tot de leeftijd van 8 jaar;
 - om palliatieve zorgen toe te dienen;
 - om een zwaar ziek of gehandicapt gezins- of familielid bij te staan of te verzorgen.

□ Armoedebestrijding

- Alle gewerkte of gelijkgestelde dagen geven recht op een minimumpensioen, op voorwaarde dat minstens een bepaald minimum aantal dagen gepresteerd of gelijkgesteld wordt over de hele loopbaan: **zullen vrouwen aan voorwaarden (deeltijdse arbeid) voldoen?**

Regeerakkoord 2014 -Pensioenhervorming

- Wie gedurende een volledige loopbaan voltijds heeft gewerkt, moet op die manier recht hebben op een minimumpensioen dat minstens 10 % hoger is dan de armoededrempel. Ook de IGO wordt verder versterkt.
 - De regering wil het minimumpensioen in dagen berekenen. Enkel effectief gewerkte of gelijkgestelde dagen zullen een recht geven. Vandaag telt een jaar al mee als één jaar als je 30 jaar 2/3 gewerkt hebt. Omwille van hun deeltijdse tewerkstelling en onderbroken loopbanen zullen vrouwen er dus op achteruit gaan

□ Gezinsdimensie

- Wordt gemoderniseerd en eenvormig gemaakt
- Afschaffing gezinstarief mits overgangperiode
- Vanaf dan afgeleide rechten ook voor wettelijke samenwoners

Individuele en afgeleide rechten -modellen

Financieel-technische benadering

Eigen contributieve rechten:

toegekend aan een individu omdat hij/zij bijdragen betaalt of voor haar/hem worden betaald: **rustpensioen**

Eigen niet-contributieve rechten:

recht op een sociale uitkering toegekend aan een individu zonder dat door hem/haar of voor hem/haar een bijdrage werd of wordt betaald (bijstand): **gelijkgestelde perioden**

Eigen afgeleide rechten:

- recht uitkering toegekend aan een individu op basis van een band als bloedverwant, als aanverwant of als samenwonende met een individu dat eigen al dan niet contributieve rechten heeft, ongeacht deze gerechtigde nog leeft of niet. Deze personen zijn of waren (weduwen en wezen) dus ten laste van iemand met eigen rechten.
- ook de eventuele verhoging van een eigen recht, aan de gerechtigde toegekend wegens zijn/haar toestand als niet-alleenstaande of wegens het hebben van personen ten laste.

Afgeleide rechten kunnen uitgesplitst worden in **contributieve afgeleide rechten** en niet-contributieve afgeleide rechten naargelang het eigen recht waarvan zij afgeleid zijn, een al dan niet contributief recht is (was):

Gezinspensioen: verschil gezinsbedrag (75%)-bedrag alleenstaande (60%)

Rustpensioen voor de uit de echt gescheiden echtgeno(o)t(e)
Overlevingspensioen

Eigen niet-ontvangen rechten:

vermindering van het eigen recht wegens een toestand als samenwonende

Op basis van verwantschappen

Directe/individuele/eigen rechten:

op basis beroepsactiviteit/loopbaan: **rustpensioen**

Afgeleide rechten:

gebaseerd op een relatie van bloedverwantschap, aanverwantschap (**overlevingspensioen/rustpensioen voor de uit de echt gescheidene**) of samenwonen die een volwassene zonder beroepsactiviteit heeft of heeft gehad met een rechthebbende op directe rechten

Gezinsmodulering:

- Verhoging uitkering van rechthebbende op directe rechten die een volwassene ten laste heeft (**gezinspensioen**)
- Uitkering voor een persoon die ten laste is of was (**overlevingspensioen/rustpensioen voor de uit de echt gescheidene**) van een rechthebbende op directe rechten;
- Vermindering of afschaffing van de uitkeringen van directe rechten van een rechthebbende omdat dat deze laatste gehuwd/samenwonend is of dat hij geen persoon ten laste heeft (werkloosheid/invaliditeit);
- Verwijzing naar de middelen van het huishouden als voorwaarde voor de toekenning of het behoud van directe rechten aan een gehuwde of samenwonende rechthebbende (werkloosheid).

Regeerakkoord 2014 -Pensioenhervorming

- Bij echtscheiding of beëindiging van het wettelijk samenwonen worden de pensioenrechten die opgebouwd worden tijdens het gemeenschappelijke leven opgeteld en gesplitst: **was vraag van vrouwenorganisaties om dit te onderzoeken - ook zelfs wanneer er geen relatiebreuk is - maar wat met lage inkomens/pensioenrechten?**

Cumulatie maatregelen en gevolgen voor pensioenen (vooral in nadeel van vrouwen)

- Loonkloof v/m
- Pensioenleeftijd-en berekeningen
- Deeltijds arbeidsbeleid
- Degressiviteitsbeleid in werkloosheid
- Schorsingsbeleid in werkloosheid
- Tijdens de laatste 3 decennia steeds verstrengd en deze trend wordt verdergezet
- Steeds grotere negatieve impact op inkomens van vrouwen gehad

Pistes en aandachtspunten vrouwen- en feministische organisaties over gezinsdimensie

■ Voor individuele rechten op basis van beroepsarbeid:

- Vanuit invalshoek economische onafhankelijkheid en beste oplossing tegen armoede
- Maar wat met lage inkomens?
- Principe van eigen verantwoordelijkheid en gestoeld op combinatiemodel

■ Afbouw afgeleide rechten

- Discriminatie van (wettelijk) samenwonenden en gehuwden in de pensioensector
- Indirecte discriminatie van beroepsactieve t.o.v. niet beroepsactieve vrouwen + ontmoediging beroepsarbeid vrouwen
- Zonder deze te ontzeggen aan diegenen die er nu van gebruik maken of geleidelijke afbouw ook voor diegenen die er nu van gebruik maken
- Principe van collectieve verantwoordelijkheid en gestoeld op kostwinnersmodel

Pistes en aandachtspunten vrouwen-en feministische beweging over gezinsdimensie

- Vraag naar onderzoek/simulaties splitting
 - Voor wettelijk en aanvullend pensioen
 - Voor duur van de relatie
 - Diverse mogelijkheden: 50/50; 40/60; verplicht of keuze,...
 - Wat met partners met lagere inkomens?
 - Principe van verantwoordelijkheid van de partners en gestoeld op zowel kostwinners- als combinatiemodel